ÜSTATLARIN SEÇTİKLERİ BEYİTLER

PROF. DR. AHMET SEVGİ

13. asırda temeli atılan, 14. asırda meyveye duran ve 15-16. yüzyıllarda da doruğa çıkan Klasik Türk şiirinde, "ne dedim" den ziyade "nasıl dedim", diğer bir ifade ile "güzeli tasvir" den çok, "güzel tasvir" esastır. Nâbî'nin:

"Baksan ekser suhan-ı şâir-i hâm
Zülf ü sünbül gül ü bülbül mey ü câm
Çıkamaz dâire-idilberden
Kadd ü hadd ü leb ü çeşm-i terden"

diyerek eleştirdiği bu şiir anlayışının ürünü olan "Divan"lar incelendiğinde "güzel şiir" değil de "güzel beyit"ler dikkati çeker. Dolayısıyla, hüsniyat şiirinden (Divan şiiri) faydalanmak isteyenlerin:

1- Nevâdiru'l-âsâr (Recaizade Ahmet Cevdet, Bulak-1256)
2- Gülzâr-ı Âsâr (Abdurrahman Nâcim, Beyrut-1891)
3- Müntehabât-ı Mesâri' u Ebyât (Bursalı Mehmet Tahir, İst. 1328)
4- Unutulmaz Mısralar (Hilmi Soykut, İst. 1968)

gibi beyitler antolojisi diyebileceğimiz eserlere yönelmeleri tabiidir.
Nitekim üniversite yıllarımızda hocalarımız bize "Divan"ların yanında bahusus bu tip antolojileri tavsiye ederler hatta sınıfta:

"O gül endâm bir al şâle bürünsün yürüsün
Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün."

**

"Yok bu şehr içre senin vasfettiğin dilber Nedîm
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana."

**

"O zamân ki bezm-i cânda bölüşüldü kâle-i kâm
Bize hisse-imahabbet dil-i pârepâre düştü."

tarzında güzel beyitler okurlar, biz de hemen not alır ve ezberlerdik.

Muhtemelen böyle bir rahle-i tedrisattan geçmiş olan Doç. Dr. Bilge Karga Göllü ve Şeyda Seyhanlı merak edip "21. yüzyılda Divan Edebiyatının en sevilen beyitleri neler olabilir?" düşüncesinden hareketle, Türkiye'deki üniversitelerin Eski Türk Edebiyatı alanında çalışan/bu alanda emekli olan 142 profesöre, en çok sevdikleri üç beyti söylemelerini talep etmişler, mükerrerler çıkarıldığında geri kalan 306 beyti "ÜSTATLARIN SEÇTİKLERİ" adı altında kitaplaştırmışlardır. (Bkz. ÜSTATLARIN SEÇTİKLERİ [Hazırlayanlar: Bilge Karga Göllü-Şeyda Seyhanlı, Dün-Bugün-Yarın Yayınları, İst. 2026)
Kitabın muhtevası hakkında "***Ön Söz***"de şu bilgiler yer alıyor:
"Üstatların Seçtikleri" adlı eser "Türkiye'deki Üniversiteler Üzerine Bir Değerlendirme", "Öğretim Üyelerinin Seçtiği Beyitler" ve "En Sevilen Beyitler Antolojisi" olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin Türkiye'de, üniversiteler içindeki durumu, Bölümlerde Eski Türk Edebiyatı/Klasik Türk Edebiyatı/Divan Edebiyatı alanında profesör unvanıyla görev yapan öğretim üyeleri sayısal olarak değerlendirildi. İkinci bölümde öğretim üyelerinin söylediği beyitleri tercih etme nedenleri, seçtiği beyitlerin kaynakları ve beyitlerin nazım şekilleri ile söylenme sıklığına göre beyitler ve şairler üzerine incelemeler yapıldı. Üçüncü bölümde ise beyitlerin yazımında izlenen yöntem verildikten sonra araştırmanın ürünü olan "En Sevilen Beyitler Antolojisi" diliçi çevirisiyle sunuldu." (s. 12)
Bu çalışma gösteriyor ki Eski Türk Edebiyatı profesörleri en çok Şeyh Galip'in:

"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen"

(Sen dünyanın özüsün, kendine iyi bak; varlıkların göz bebeği olan insansın.)
beytini sevmişler.

İkinci sırada Nâbî'nin:

"Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz
Biz neşâtın da gamın da rüzgârın görmüşüz"

(Dünya bağının hem baharını hem son baharını görmüşüz; biz mutluluğun da zamanını görmüşüz, derdin de…)

Üçüncü sırada da Hayâlî Bey'in:

"Cihân-ârâ cihân içindedir arayı bilmezler
O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler"

(Dünyayı süsleyen, dünya içindedir süsü/aramayı bilmezler; o balıklar ki deniz içindedir, denizi bilmezler.) beyti geliyor.

Diğer taraftan kemiyet itibariyle beyitleri en çok sevilen şairler arasında Fuzûlî birinci sırada gelmekte, onu Şeyh Galip, Bâkî ve Nâbî takip etmektedir.

Benim açımdan çalışmanın en çarpıcı yönü; üniversitelerde Eski Türk Edebiyatı profesörlerinin talebelerine ne anlattıklarına tutulmuş bir ayna olmasıdır. Yani bu çalışmaya dayanarak diyebiliriz ki profesörlerimiz derslerde hüsniyat şiirinden çok, hikemiyat şiirine ağırlık veriyorlar.

Bu da yazımızın başında işaret ettiğimiz, Nâbî'nin eleştirilerinde haklı olduğunu gösteriyor.

"Hikmet-âmiz gerekdir eş'âr
Kimeâli ola irşâdamedâr
Âb-ı hikmetle bulur neşv ü nemâ
Gülşen-i şi'r üriyâz-ı inşâ"

diyen Nâbî dün de haklıydı bugün de…

Divan şiirinin özünü anlamak isteyenlerin (özellikle öğrencilerin) kestirmeden müracaat etmeleri gereken bir el kitabı olarak görebileceğimiz "ÜSTATLARIN SEÇTİKLERİ -BEYİTLER ANTOLOJİSİ-" adlı bu orijinal ve güzel eseri edebiyat dünyasına kazandıran Doç. Dr. Bilge Karga Göllü ve Şeyda Seyhanlı'yı tebrik eder başarılarının devamını dileriz.

Yazımızı Behiştî'nin sevilen bir beytiyle noktalayalım:

"Gülzâr-ı vücûdun gül-i handânıdır insân
Bûy-ı hoş ana hulk-ı hasen, renk ana irfân"

(İnsan, varlık bahçesinin açılmış gülüdür. Bu gülün [insan] kokusu güzel ahlâk, rengi de irfandır.)

(Not: Bu makale, 21 Ağustos 2026 tarihli tarihistan.org sitesinden iktibas edilmiştir.)

